

**TA'LIM TIZIMINI RIVOJLANTIRISHDA "UNIVERSITET 3.0"
KONTSEPTSIYASI VA INNOVATSION UNIVERSITETLARNING****Sh.A.Rahmatov***PhD, dotsent, Buxoro davlat texnika universiteti***ARTICLE INFO****ABSTRACT:****ARTICLE HISTORY:***Received: 21.04.2025**Revised: 22.04.2025**Accepted: 24.04.2025***KEYWORDS:**

*Universitet 3.0,
Innovatsion
universitetlar, Ta'lim
tizimi, Ta'limni
rivojlantirish, Ilmiy
tadqiqotlar, Sanoat
bilan hamkorlik, Ta'lim
va texnologiyalar,
Ta'lim sifatini oshirish,
Innovatsiyalar.*

Ushbu maqolada ta'lim tizimini rivojlantirishda "Universitet 3.0" kontsepsiyasining o'rni va innovatsion universitetlarning ahamiyati yoritilgan. "Universitet 3.0" - bu zamonaviy ta'lim jarayonida texnologiyalar va ilmiy-innovatsion faoliyatni integratsiya qilishga qaratilgan yangi yondashuv bo'lib, talabalar va o'qituvchilarning faolligini oshirish, ilmiy tadqiqotlar va sanoat bilan hamkorlikni kuchaytirish, shuningdek, global raqobatbardoshlikni ta'minlashni maqsad qiladi. Maqola, shuningdek, innovatsion universitetlarning ilm-fan va texnologiyalarni joriy etishdagi rolini, jamiyat va iqtisodiyotdagi o'zgarishlarga qanday javob bera olishlarini va ta'lim sifatini yaxshilashdagi imkoniyatlarini ko'rib chiqadi. "Universitet 3.0" kontsepsiyasi ta'lim tizimida yangi imkoniyatlarni yaratish, zamonaviy bilimlarni talabalar va jamiyat uchun yanada samarali tarzda taqdim etish uchun muhim platforma hisoblanadi.

“Universitet 3.0” kontsepsiyasi (jumladan, “tadbirkorlik universiteti” tushunchasi – Tadbirkorlik universiteti) xorijda mashhur bo'lib, so'nggi o'n yilliklarda jahon oliy ta'limining rivojlanish tendensiyalarini asosan shakllantirmoqda.

Bu mashhurlikning siri oddiy. Universitetlar, ta'rifi ko'ra, bilimlarni shakllantirish manbalari, shuningdek, inson kapitalini shakllantirish joyidir. Shunga ko'ra, ularni iqtisodiyotning eng innovatsion, yuqori texnologiyali va jadal rivojlanayotgan yangi tarmoqlari bilan mehnat bozoriga hali to'liq kirib ulgurmagani, ko'nikma va malakalarini ishlab chiqish orqali shakllantirish mumkin bo'lgan yoshlar o'rtasidagi eng yaqqol bo'g'in sifatida qarash mantiqan to'g'ri. Ushbu tarmoqlar talabalarini hisobga olgan holda. Bu

bog'liqlik fan va innovatsiyalarni rivojlantirish uchun mablag'larni optimallashtirish, shuningdek, universitetlarning raqobatbardoshligi va jozibadorligini sezilarli darajada oshirish imkonini beradi.

Darhaqiqat, "3" raqami yangi kontsepsiya va iqtisodiyotning ayrim tarmoqlari va ijtimoiy sohalarida kasbiy faoliyat uchun mutaxassislar tayyorlanadigan "Universitet 1.0" va "Universitet 2.0" o'rtasidagi farqni ta'kidlash uchun mo'ljallangan. ", bu erda tadqiqot ishlari muhim rol o'ynaydi.

An'anaviy ilmiy-tadqiqot va ishlanmalar markazlari ko'p hollarda o'z ishini qayta qurish va mehnat bozorining tez o'zgaruvchan talablariga moslashishda, shuningdek, innovatsion bilimlarni ishlab chiqarishda kamroq moslashuvchan bo'lishi mumkin. 1981 yilda Richard Fuller inson bilimining ikki baravar ko'payishi har 12-13 oyda sodir bo'lishini va 2020 yilga kelib IBM mutaxassislari inson bilimi taxminan har 12 soatda ikki baravar ko'payishini kutayotganini yozgan edi.

Yuqori texnologiyali sohalarida mehnat bozorida bilimlarning o'sish sur'atlarining tezlashishi bilan bir qatorda noaniq ijtimoiy ahamiyatga ega bo'lgan jarayonlar sodir bo'lmoqda. Ko'plab kasblarning yo'q bo'lib ketishiga va ish o'rinlarining qisqarishiga olib keladigan robotlashtirish bilan bir qatorda, yoshga qarash yuqori texnologiyali sohalar, ayniqsa IT sektori uchun jiddiy muammoga aylanib bormoqda. CIO ta'kidlaganidek, "texnologiya sohasi rahbarlari yosh iste'dodlarni afzal ko'rishlari bilan maqtanadilar". Belorussiya ommaviy axborot vositalari, hatto kadrlarning jiddiy tanqisligiga qaramay, IT-sohasida yoshlikni qayd etadilar. Va gap, aftidan, 35 yoshdan oshgan odamlarga nisbatan noxolis munosabatda emas, balki nihoyatda jadal rivojlanayotgan sohada.

- Dunyoda OTMlar post-klassik rivojlanishi shakllanishining boshlanish davri o'tgan asrning o'rtalariga to'g'ri keladi. Ushbu davr OTMlarning ijtimoiy-iqtisodiy tizimlardagi roli o'zgarishi bilan tavsiflanadi. Eng ahamiyatli post-klassik OTMlar shakllanishining va ularga nisbatan jamiyatdagi munosabatlarga o'zgarishining dastlabki shart-sharoitlari quyidagilardan iboratdir:

- zamonaviy sivilizatsiyaning texnogen xususiyati;
- jamiyatda tadbirkorlik madaniyatini shakllanishi;
- bilimlarni yaratish jarayonining murakkablashishi;
- talabalar va o'qituvchilar o'rtasidanoanaviy fikrlashning hamda ta'lim qadriyatlari tizimining yangi modeli shakllanishi, loyiha faoliyatining rivojlanishi;

- OTMlarda innovatsion salohiyatni shakllantiradigan intellektual, ilmiy-tadqiqot, moliyaviy, ishlab chiqarish, texnologik, boshqaruv, axborot, tadbirkorlik va boshqa imkoniyatlarning rivojlanishi.

- Jahonda ilmiy-texnologik va innovatsion rivojlanish ko'rsatkichlarining o'sishiga dunyoning yetakchi OTMlari ilmiy-tadqiqot laboratoriyalari va iqtisodning biznes sektorlari o'rtasidagi iqtisodiy asosdagi o'zaro integratsion hamkorlik bilan bog'liq jarayonlarkatta ta'sir ko'rsatgan. "Universitet - ilm talab ishlab chiqarish" tandemini shakllantirish sohasidagi iqtisodiy munosabatlar iqtisodchi olimlarning diqqatini o'ziga jalb qilishga imkon bergan va keyinchalik bozorga yo'naltirilgan universitet (OTM) ning ilmiy paradigmasini nazariy jihatdan umumlashtirish va tushunishga harakat qilingan. 20-asr oxirida zamonaviy OTMning intellektual mehnat, ilmiy-tadqiqot, moliyaviy, moddiy, ma'rifiy, ma'muriy va boshqa resurslardan samarali foydalanish orqali ijtimoiy-iqtisodiy tizimlarning ehtiyojlarini qondirishga asoslangan bozorga yo'naltirilganlik tamoyili konsepsiyasining vujudga kelishi "tadbirkor universitet" nazariyasining shakllanishi va rivojlanishiga asos solgan. Ta'kidlash joizki, "tadbirkor universitet" atamasi Kaliforniya universiteti professori Burton R. Klark tomonidan ilmiy muomalaga kiritilib, 1998 yilda uning asosiy xususiyatlari va faoliyat ko'rsatish tamoyillarini shakllantirgan:

- 1) boshqaruv markazini mustahkamlash;
- 2) OTMdan tashqaridagi guruhlar va tashkilotlar bilan aloqalarni kengaytirish;
- 3) faoliyatni moliyalashtirish manbalarini diversifikatsiya qilish;
- 4) OTM bo'linmalarining tadbirkorlik faoliyatini rag'batlantirish;
- 5) har tomonlama tadbirkorlik madaniyatini rivojlantirish.

- Tadbirkor universitet nazariyasining keyingi nazariy - metodologik asoslari D. Uilyams, G.Itskovits, L. Leytsdorf, D. Salmi tomonidan shakllantirilgan. Tadbirkor universitet (OTM)ning ilmiy paradigmasi boy nazariy manbalarga ega bo'lib, ularning diqqat markazidainnovatsiyalar natijalarini tijoratlashtirish va yaratilgan bilim va texnologiyalarning samarali uzatilishini shakllantirish masalalari yotadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Siddikova, S., Juraeva, M., Abrorov, A., & Kuvoncheva, M. (2025). Foreword-VII International Conference on Applied Physics, Information Technologies and Engineering–APITECH-VII 2025. In EPJ Web of Conferences (Vol. 321, p. 00001). EDP Sciences.
2. Siddiqova, S. (2024). Dual ta'limni joriy qilish metodologiyasi va psixologik jihatlari. YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT, 2(12).
3. SIDDIQOVA, S. (2024). ORGANIZATION OF THE EDUCATIONAL PROCESS BASED ON THE INTEGRATION OF SPECIAL SUBJECTS IN DUAL EDUCATION. News of the NUUz, 1(1.7), 185-187.
4. Siddiqova, S. (2024). Muhandislar–taraqqiyot tayanchi. YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT, 2(3).
5. Siddiqova, S. G., & Saidjonova, P. S. (2024). ISSUES OF DIGITALIZATION OF MEDICINE IN UZBEKISTAN. INTERNATIONAL SCIENCES, EDUCATION AND NEW LEARNING TECHNOLOGIES, 1(4), 168-172.
6. Siddikova, S., Yuldashev, N., Juraeva, M., Abrorov, A., & Kuvoncheva, M. (2024, February). Overview of the V International Conference on Applied Physics, Information Technologies and Engineering-APITECH-V 2023. In Journal of Physics: Conference Series (Vol. 2697, No. 1, p. 011001). IOP Publishing.
7. Siddikova, S., Sirojiddinov, S., Bakhriddinova, N., Zaripova, M., & Juraeva, M. (2024). Increasing oil absorption in bearings as a result of ultrasonic exposure to ultrafine particles. In E3S Web of Conferences (Vol. 471, p. 05021). EDP Sciences.
8. Siddikova, S. G. (2019). Using New Generation Electronic Educational Resources in Teaching Special Disciplines at Professional Colleges. Eastern European Scientific Journal, (1).
9. Siddikova, S. G. (2019). POSSIBILITIES OF APPLICATION OF MULTIMEDIA IN THE PROCESS OF STUDYING THE DISCIPLINE" TECHNOLOGY OF PROCESSING OIL AND GAS". Информация и образование: границы коммуникаций, (11), 72-73.
10. Siddiqova, S. G. (2019). Elektron ta'lim resurslarining yangi avlodi: tahlillar, arxitektura, innovatsion sifatlar. Ta'lim, fan va innovatsiya. Ma'naviy-ma'rifiy, ilmiy-uslubiy jurnal, 1, 91-95.